OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

KRIMINAALIPOLITIIKKA- JA
RIKOSOIKEUSOSASTO
Lainsäädäntöneuvos Sami Kiriakos

Lausunto

20.1.2023

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi unionin rajoittavien toimenpiteiden rikkomiseen liittyvien rikosten ja seuraamusten määrittelystä (pakoterikos-direktiivi), U 97/2022 vp

Lakivaliokunta on kokouksessaan 20.1.2023 pyytänyt oikeusministeriöltä lisäselvitystä otsikkoasiassa. Oikeusministeriö toteaa lisäselvityksenään kunnioittavasti seuraavan.

Pakotteiden rikkominen rahanpesun esirikoksena

Keskusrikospoliisi on lausunut (19.1.2023) seuraavasti:

”Keskusrikospoliisi pyytää huomioimaan, että mikäli asiassa päädyttäisiin soveltamaan jälkimmäistä lainkohtaa (RL 10:5) ja puheilla oleva jäädytettävä varallisuus, tai omaisuus, joka pitäisi jäädyttää, katsotaan *rikoksen kohteena olevaksi omaisuudeksi* eikä rikoksen tuottamaksi *taloudelliseksi hyödyksi*, voi asialla olla vaikutusta siihen, onko säännöstely-rikoksia pidettävä rahanpesun esirikoksina vai ei.

…

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
oikeusministerio@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Rikoslain 32 luvun 6 §:ssä on säädetty rahanpesun kohteeksi ”rikoksella hankittu omaisuus, rikoksen tuottama hyöty tai näiden tilalle tullut omaisuus”. Mikäli pakotteiden alainen omaisuus tai omaisuus, jonka todellinen omistaja on salattu, katsotaan rikoksen kohteeksi, eikä RL 32 luvun 6 §:n tunnusmerkistössä kuvatuksi varallisuudeksi, joka on ”rikoksella hankittu, rikoksen tuottama hyöty tai näiden tilalle tullut omaisuus”, ei rahanpesun tunnusmerkistö täyttyne. Direktiiviehdotuksen 17 artiklan mukaan unionin rajoittavien toimenpiteiden rikkominen tulee kuitenkin määritellä rahanpesun esirikokseksi.”

Oikeusministeriö toteaa, että edellä todettu pitää sinänsä paikkansa. Lisäksi on syytä ottaa huomioon seuraavat seikat:

(1) EU:n SEU 29 tai SEUT 215 artiklan nojalla asettamilla pakotteilla ei puututa omistusoikeuteen vaan omistajan oikeuteen hallita omaisuuttaan. Pakotteiden kohteena olevaa omaisuutta ei katsota tai edes voitaisi katsoa rikoshyödyksi pelkästään sillä perusteella, että se on pakotteen kohteena.

(2) Kun omaisuudella ei ole rikollista alkuperää, ei sen peittely voi myöskään olla rahanpesua. Direktiivin 3 artiklassa määritelläänkin erikseen rikokseksi pakotteiden kohteena olevan omaisuuden peittelyä koskevia tekoja, joista ainakin suuri osa on Suomessa jo nykyisin säännöstelyrikoksia (U 97/2022 vp s. 8-9).

Toinen asia on, että pakotteiden rikkomisessa tai kiertämisessä voi täyttyä rikos, joka tuottaa rikoshyötyä. Tällöin kysymyksessä on rahanpesun esirikos. Tällaisen rikoksen hyötyyn kohdistuva peittelytoimi voi siten täyttää rahanpesun tunnusmerkistön. Esimerkiksi säännöstelyrikoksen hyötyä voi olla rikoksentekijälle maksettu palkkio tai pakotteella kielletystä maastaviennistä saatu liikevoitto. Lisäksi voi olla joissain tapauksissa mahdollista, että pakotteen kohteena olevan omaisuuden voidaan osoittaa olevan jollain rikoksella saatua. Myös tällaisissa tapauksissa omaisuutta pidetään rikoshyötynä ja siihen kohdistuva peittelytoimi voi siten olla rahanpesua.

Kuten U-kirjelmässä todetaan, Suomessa rahanpesun esirikos voi olla mikä tahansa hyötyä tuottava rikos (HE 183/2020 vp s. 9). Näin ollen rikoshyötyä tuottavaa säännöstelyrikosta pidetään Suomessa rahanpesun esirikoksena. Tämä täyttää direktiiviehdotuksen 17 artiklan velvoitteen (U 97/2022 vp s. 11).

Direktiiviehdotuksen 10 artiklan mukaan siinä viitattuihin rikoksiin liittyviä varoja tai taloudellisia resursseja, joihin sovelletaan unionin rajoittavia toimenpiteitä, pidetään varojen takaisinhankintaa ja menetetyksi tuomitsemista koskevassa direktiivissä tarkoitettuna rikoshyötynä. Koska ei ole selvää, mitä mm. varojen ”liittymisellä” rikoksiin tarkoitetaan, on tätä direktiiviehdotuksen velvoitetta pyrittävä neuvotteluissa täsmentämään, ottaen huomioon myös mm. omaisuuden suojan. Sinänsä rikoslain nojalla on laajat mahdollisuudet tuomita pakotteiden rikkomiseen liittyvä omaisuus menetetyksi, kuten U-kirjelmässä tuodaan esiin (s. 10).

Edellä todetun perusteella oikeusministeriö katsoo, etteivät keskusrikospoliisin esittämät näkemykset anna aihetta muuttaa tai tarkentaa sitä, mitä U-kirjelmässä todetaan valtioneuvoston kantana.

Rikoksen on tekeminen virkamiehenä koventamisperusteena

Syyttäjälaitos on todennut lausunnossaan (19.1.2023) seuraavasti: ”[V]irkamiehenä tehty rikos ei sovellu rikoksen koventamisperusteeksi. Muutoin nykyinen lainsäädäntömme kattaa riittävästi artiklassa 8 ehdotetut koventamisperusteet.”

Oikeusministeriö viittaa U-kirjelmän sivulla 9-10 asiasta todettuun. Oikeusministeriö toteaa lisäksi, että siltä osin kuin 3 ja 4 artiklassa tarkoitettu rikos olisi virkamiehen tekemä ja täyttäisi varsinaisen pakoterikoksen (säännöstelyrikoksen) lisäksi rikoslain 40 luvussa säädetyn virkarikoksen tunnusmerkistön, voitaisiin teoista määrätä rikoslain 7 luvun säännösten nojalla yhteinen rangaistus, joka olisi ankarampi kuin yksin pakoterikoksesta määrättävä. Tämän voidaan oikeusministeriön näkemyksen mukaan katsoa täyttävän 8 artiklan c kohdan velvoitteen eikä tältä osin aiheutuisi lainmuutostarvetta.